

Türkçe-Almanca, Almanca-Türkçe çeviriler yapan Yüksel Pazarkaya, en zorlayıcının **şiiir** çevirisi olduğunu söylüyor. Pazarkaya meslekteki en önemli koşulu ise "Çevirmenin alçakgönülle kendini geri çekip, çevireceği yazarın veya **şairin** koşulsuz ve tam olarak hizmetine girmesidir" diye açıklıyor. 'Çevirinin Estetiği ve Çevirinin Serüveni' kitabını yayımlayan Pazarkaya, işinin inceliklerini anlattı...

Çevirmen alçakgönüllü olup yazarın hizmetine girmeli

İseden sonra bir bursla kimya öğrenimi için Almanya'ya gittiğimde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türk edebiyatından Almanca'ya henüz hiçbir şeyin çevrilmemiş olduğunu görmek beni üzdü. Burs gereği kimya öğrenimime koşut edebiyat bilimi ve felsefe derslerini de izliyordum. Öyle ki, kimya öğrenimi sürerken, edebiyat bilimi kürsüsünde yardımcı asistanlık bile yaptım. Kimyada diploması alır almaz, eşimin de desteğiyle kesintisiz edebiyat ve felsefe öğrenimine geçtim. İlk başlarda Almanca'yı öğrenme sürecinde olmama karşın, Alman arkadaşlardan yardım alarak, üniversitenin öğrenci dergisi, Stuttgart gazetesi ve Stuttgart radyosu için Türk **şiiir**den ilk çevirilere giriştim. Attıla İlhan'ın 'İstanbul Sancısı' **şiiir**i bu ilklereydi. 1966 yılında **Orhan Veli**'nin **şiiir**leriyle ilk çeviri kitabım Türkçe-Almanca yayımlandı. Bu çevirileri **şair** arkadaşım Helmut Mader ile yaptık. Şimdiye kadar Türkçe'den Almanca'ya ve Almanca'dan Türkçe'ye yaptığım çeviri **kitapları** toplam sayısı 60 civarında. Almanca'da 1966 ve 1985 yıllarında yayımlanan **Orhan Veli kitapları** çok ses getirdi. Yalnız **şiiir**severler değil, genç Alman **şair**leri birdenbire **Orhan Veli** sevdalısı oldular. Önemli gazetelerde ve radyo **yayımlarında Orhan Veli** övgüleri dolu taşı. Ve ilk kez Almanca'ya çevrilmiş bir Türk **şiiir**i, Mart 1986 En İyiler Listesine girdi, hem de en iyiler listesinin birincisi olarak. 1971 ve 1987 yıllarında yayımladığım çağdaş Türk **şiiir**i antolojileri de büyük yankı yaptı. Eleştirmenler çağdaş Türk **şiiir**inin üstün niteliğini, çeşitliliğini vurgulayan övücü yazılar yazdılar. Kendisi de bir **şair** ve eleştirmen olan Hans-Jürgen Heise, Alman **şiiir**inin taze kana gereksinimi var. Bu taze kanı Latin Amerika şiiirinden ve çağdaş Türk **şiiir**inden alabilir, diye birkaç kez yazdı. Nâzım'ın 'Şeyh Bedreddin Destanı' ve Aziz Nesin'in elli yıldan elli usta öyküler seçkisi de 'Damda Deli Var' başlığıyla iyi yankı buldu. Özel ilgiyle karşılanan bir başka çeviri de Bülent Ecevit'in **şiiir**leri oldu.

Çevrilecek kitabın özelliklerine ve özgün diline bağlı, ama yine de **şiiir** çevirisi en zorlayıcı diye bilinir. Zorluk, **şiiir**in çok katmanlı yapısından kaynaklanır; örneğin düz anlam katmanı, imge ve dil hünerleri katmanı, ölçü uyak ve ses katmanı vb.

Nâzım Hikmet'in 'Şeyh Bedreddin Destanı', Behçet Necatigil'in **şiiir**leri, Rilke'nin 12 **kitaplık** toplu **şiiir**leri, ki Cem **Yayımları**'ndaki ikinci basımda iki cilt halinde toplandı, göreceklere çok uğraştığım çevirilerdi. 'Şeyh Bedreddin Destanı'nda dil ve söyleyişin yoğun havası, Necatigil **şiiir**inin susmayı da öge olarak içeren dil tutumu ve yoğunluğu, Rilke'nin 19'uncu yüzyılın sonlarıyla 20'nci yüzyılın başlarında farklı bir kültür ortamında yeni ses ve deyişlere yöne-

len **şiiir**i yer yer bana sınırlarımı gösterdi.

Çeviri için iki dili bilmek yetmiyor, bu dillerin tarihsel süreçlerine, bu süreçlerde oluşan ve yaşanan kültüre, dilin kültürel değişimine bakmak gerekiyor. Önemli bir koşul da çevirmenin alçakgönülle kendini geri çekip, çevireceği yazarın veya **şairin** koşulsuz ve tam olarak hizmetine girmesidir. Bunu da en iyi kendi yazarlığında, **şairliğinde** doyumunu yaşamış yazar ve **şair** çevirmenler yapıyor. **Orhan Veli**, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, Sabri Esat Siyavuşgil'in vb. iyi çevirmen olmaman, kendi yazarlık ve **şairliklerinde** ulaştıkları konuyla da ilgili.

Sanat, malzemeye müdahale sürecinin sonucudur. Yazar, dilin yapıtaşlarına; çevirmen, bir yazarın ortaya çıkardığı bitmiş bir yapıya müdahale eder. Müdahale ettiği yapının korunması gerekir. Tıpkı tarihi bir binanın aslına uygun restorasyonu gibi. Çevirmenin müdahale özgürlüğü, çevireceği yapının özellikleriyle sınırlıdır. O yapıyı bozup yıkmadan hedef dilde yeniden kurmak. Bu yapı bir **şiiir**se, çevirmenin müdahalesi sonucu oluşacak metin de **şiiir** olmalı. Ama çevirmenin **şiiir**i değil, çevirdiği **şairin** hedef dildeki **şiiir**... Benim anlayışım bu. Çıkış metnini kendime benzet-

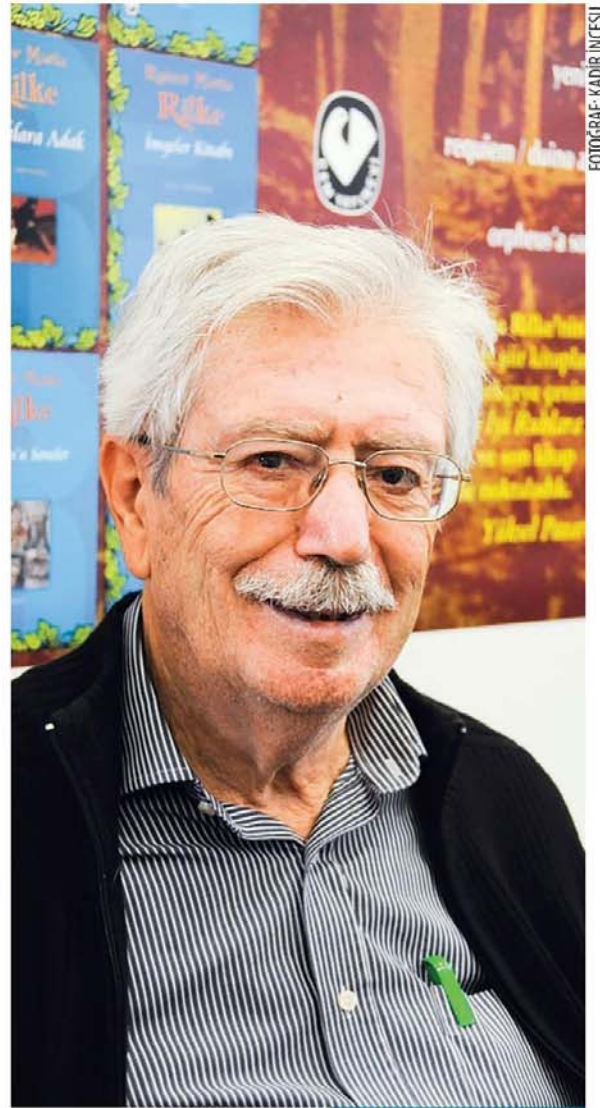
mek, çevirdiğim **şair**e hizmet değil, onu kullanarak kendini tatmin etmek olur. Kaynak dildeki metnin estetik iletisini, hedef dilde de sağlamaya çalışmak, çevirmenin amacı olmalı. Kaynak dildeki yapı, tarihsel bir yapının korunması gibi korunurken, hedef dilde, tıpkı çağdaş bir iç mimari gibi, yapıyı bozmadan çağdaş teknolojik kazanımların kullanılmasına benzer bir restorasyon müdahalesidir.

Yapıtının bir başka dile çevrilmesini genelde her yazar ister ve buna sevinir. Behçet Necatigil'in 'Gedichte' başlığıyla çevirdiğim seçilmiş **şiiir**lerinden oluşan Türkçe-Almanca ilk kitabı, Necatigil'in 1972 yazında çağrılı olarak Almanya'da bulunmasından yararlanarak, onun özel refakatında gerçekleşti. **Şairin** özyaşamı yerine kitabın arka kapığına pasaportunun kimlik sayfasını koydum. İmza yeri boştu. 500 adet **kitapta** orayı Necatigil dolmakalemiyle teker teker numaralayıp imzaladı. Bir duyuruyla 500 **kitap** bir, iki ay içinde tükendi. 1988 yılında yine Türkçe-Almanca çok daha kapsamlı ikinci kitabını yayımladım.

Yazarın yapılan çeviriden hoşnut kalmadığı durumlar da oluyor. Aziz Nesin'in biri eski Doğu Almanya'da, biri Batı Almanya'da Almanca'ya çevrilerek yayımlanan iki kitabıyla ilgili öğrendikleri onu tedirgin etmişti. 60'lı yıllarda Doğu Almanya'da çıkan 'Zübük' sansüre uğramıştı. Çevirmen, siyasi yönetimin hoşuna gitmeyeceğini düşündüğü bölümleri atlamıştı. Aziz Nesin buna o zaman üzüldüğünü ve çevirmene çok kızdığını bana da anlattı.



Çevirinin Estetiği ve Çevirinin Serüveni
Yüksel Pazarkaya
Yapı Kredi Yayınları
116 sayfa
12 TL



Yüksel Pazarkaya